

■ Рыштаванні Бацькаўшчыны

АРХІТЭКТУРНАЕ СЭРЦА СТАЛІЦЫ

Хто прасочыць за якасцю рэстаўрацыйных работ у Ракаўскім прадмесці?

У гістарычным цэнтры Мінска хутка распачнецца рэстаўрацыя. У 2017 годзе будуць праведзены работы ў Ракаўскім прадмесці. Заказчыкам па ўсіх праектах выступае камунальна-ўнітарнае прадпрыемства «Мінская спадчына». У 2013 годзе «Звязда» ўжо пісала пра іншы будынак у цэнтры, ён знаходзіцца па адрасе Рэвалюцыйная, 28, да якога мела дачыненне згаданая ўстанова. У той час рашэнне Міністэрства культуры работы на аб'екце былі часова прыпыненыя, з-за таго, што не адпавядалі рэстаўрацыйным нормам (і былі працягнутыя пасля выпраўлення будаўнічых хібаў). Ці можна быць упэўненым, што ў арганізацыі ўлічылі мінулыя памылкі і гэтым разам аднаўленне правядуць на належным узроўні?..

Ужо вядзецца работа па распрацоўцы праекта аднаўлення часткі тэрыторыі Ракаўскага прадмесця ў межах былой вуліцы Завальнай (Раманаўскай Слабады) і Ракаўскай. Тут плануецца рэстаўраваць тры пабудовы, што маюць статус гісторыка-

спадчыны» **Міхаіла ЖЫХА**. Было нечакана пачуць, што адпавядаць міжнародным нормам, на яго думку, беларускім рэстаўратарам не абавязкова. Маўляў, мы маем не такую багатую гісторыка-культурную спадчыну, як нашы замежныя суседзі. Але нават

сова выступае заказчыкам аднаўлення гістарычнага цэнтры сталіцы, прымушае непакоіцца. Ці не атрымаем мы яшчэ некалькі добра адрамантаваных дамоў замест атмасферных пабудов, якія самой сваёй стылістыкай шмат пра што гавораць неаб'яўкавага гараджаніну? **Начальнік аддзела па ахове гісторыка-культурнай спадчыны ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры Беларусі Наталля ХВІР** паабяцала, што, калі парушэнні нормаў рэстаўрацыі будуць заўважаныя, вінаватых пакараюць:

— Рада пры Міністэрстве культуры павінна адсочваць, ці адпавядае праектнае рашэнне таму, што насамрэч адбываецца на будынку, які мае статус гісторыка-культурнай каштоўнасці. Міністэрства разам з Мінгарвыканкамам праводзіць агляды на аб'ектах, у тым ліку выдае прадпісанні аб прыпыненні работ, калі парушаюцца нормы. Парушальнікі прыцягваюцца да адміністрацыйнай адказнасці. Калі будуць заўважаны парушэнні пры рэстаўрацыі гістарычнага цэнтры сталіцы, вінаватых будуць прыцягнуты да адказнасці.

Як бачым, гэта гісторыя толькі пачынаецца. Пакуль не зразумела, ці плануецца выпраўляць хібы, дапушчаныя ў архітэктурным праекце? Многае залежыць і ад неаб'яўкаваці грамадскасці. Калі нам самім не ўсё роўна, што адбываецца з сэрцам беларускай сталіцы, іншыя таксама будуць ставіцца да яго больш ашчадна.

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ.
nina@zviazda.by

Вуліца Ракаўская.

культурнай каштоўнасці, у тым ліку будынак шпалернай фабрыкі. Адным з асноўных аб'ектаў рэканструкцыі стане таксама будынак хлебазавода №1.

З праектамі ўжо мела магчымасць знаёміцца **старшы навуковы супрацоўнік аддзела архітэктуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі Ірына БАЛУНЕНКА**. Яна адзначыла:

— Часта даводзіцца сутыкацца з тым, што пэўнае асяроддзе (кіруючыся цалкам добрымі намерамі) дапаўняюць страчанай забудовай. Аднак згодна з Венецыянскай хартыяй, прынятай у 1964 годзе, рэстаўрацыя спыняецца тады, калі пачынаецца гіпотэза. Часта ў працэсе стварэння гэтага асяроддзя ствараюцца псеўдагістарычныя стылізацыі... Мне вельмі спадабалася канцэпцыя рэканструкцыі Ракаўскага прадмесця. Але калі прынеслі ўжо архітэктурны праект, стала відавочным — тое, што на эскізе меркавалася як сучасная забудова (тактоўная, якая гарманіруе з асяроддзем), было заменена копіямі будынкаў архітэктуры канца XIX — пачатку XX стагоддзяў, натуральна, менш якаснымі нават з мастацкага пункту гледжання. Добры намер захавання асяроддзя выліўся, у пэўным сэнсе, у фальсіфікацыю гісторыі. Бо гэтыя ўчасткі ў канцы XIX — пачатку XX стагоддзя выглядалі крыху іначай. Праблема ў тым, што міжнародных нормаў, якія ўстанавілі ЮНЕСКА, міжнародны савет па захаванні помнікаў і славуэтаў, у нас чамусьці не заўсёды прытрымліваюцца. Але адпаведнасць гэтым дакументам павінна мець не рэкамендацыйны, а абавязковы характар.

Карэспандэнт «Звязды» звярнула да **галоўнага інжынера «Мінскай**

чалавеку, не спрактыкаванаму ў аднаўленчых работах, відавочна, што, калі маеш мала — захавай гэта яшчэ больш важна.

— Параўноўваць нашу культурную спадчыну з тым багаццем, што маюць іншыя краіны, крыху некарэктна, — лічыць Міхаіл Жыха. — Беларусь пацярпела як ніякая іншая краіна. Нормы Венецыянскай хартыі былі прапісаны для зусім іншых рэгіёнаў. Хартыя — мёртвы дакумент. Яе пастулаты — гэта аснова — але дыялектыка жыцця патрабуе іншага. Для любых дакументаў рэчаіснасць падказвае сваю карэктур, уносіць змены. Гэта залежыць ад ступені захаванасці помніка, яго фізічнага, маральнага і іншага «старэння». Таму пры патрабаванні аўтэнтычнасці можна шмат пра што размаўляць. Якая аўтэнтычнасць — матэрыяльная, духоўная, прадметная?.. Часам аўтэнтычнасць бывае проста вобразнай.

Такое меркаванне аднаго з кіраўнікоў арганізацыі, якая займаецца кіраваннем нерухомай маёмасцю і аднача-

Ірына Балуненка заўважае:

— *Трэба больш пільна сачыць за захаванасцю помнікаў гісторыка-культурнай спадчыны ў сельскай мясцовасці. Караць за парушэнне іх цэласнасці. З гэтым мы часта сутыкаемся ў сакральнай архітэктуры — у вясковых храмах зносяць пэўныя аўтэнтычныя элементы і ставяць канструкцыі, якія раней ніколі не існавалі. Нават у полацкай Спаса-Ефрасіннеўскай царкве самавольна замянілі купал XIX стагоддзя на сучасную «цыбуліну». Гэта стварыла нават на міжнародным узроўні вялікія праблемы. Сёння, на жаль, за такі вандалізм ніхто не карае і на ранейшыя месяцы страчаныя каштоўнасці не вяртае. Гістарычная праўдзівасць і мастацкая каштоўнасць помніка атрымліваецца разбуранай, але вінаватых не прыцягваюць да адказнасці. Гледзячы на гэта, і іншыя спакуюцца рабіць не зусім сумленную рэстаўрацыю.*

Святы Кірыла Тураўскі (Каля 1130—1182)

Ягонае імя па праве называюць першым сярод усходнеславянскіх пісьменнікаў, і не таму, што ён сапраўды быў першым аўтарам сярод усходніх славян, а таму, што творчасць вытрымала праверку часам і жыццём, і дасюль яго творы — узор высокага мастацкага слова, непараўнальнага ўздыму натхнення. Феномен Кірылы Тураўскага здзіўляе і цяпер і выклікае трапяткую пашану і ўдзячнасць. Ягоная творчасць не для будзённага чытання, гэта сакральныя словы павучання, урачыстыя гімны і малітвенныя звароты да Бога.

Вялікі паэт і асветнік нашага далёкага мінулага, ад якога нам дайшло так мала, «другі Златавуст, што ярчэй за ўсіх празяў на Русі», як сказана ў ягоным Жыцці. Створанае Кірылам Тураўскім (казанні, прытчы, малітвы, «стысы»...) зачароўваюць духоўнай напоўненасцю, паэтычнасцю і гарманічнасцю, сімвалічнай вобразнасцю і багаццем метафар, лірызмам і філасофіяй. Ён усхваляў Бога, яго вялікую міласнасць да чалавека, павучаў вернікаў, каб яны не «умроша душевною смерцю», даў ім узоры малітваў да Бога. «Мы ж, братове, станем пакорлівія і паслужымныя, будзем выконваць Божыя наказы кнігі святых, у мудрасці іх паглыбляючыся; не п'яным розумам, а цвярозым умацем жыццём з усімі ўміронімі праведнікамі». Перафразуючы выказванне святога Кірылы, пра яго скажам, што ён быў ратай слова, які ганарлівы і бязверных прыводзіў да духоўнага ярма.

З «Памяці святога айца нашага Кірыла, епіскапа Тураўскага» вядома, што Кірыла нарадзіўся ў Тураве — тагачаснай сталіцы Тураўскага княства, у сям'і багатых бацькоў, «але не ўзлюбіў багацця і марнае славы гэтага свету, а найбольш любіў вучэнне Боскіх кніг». Кажучы па-сучаснаму, ён быў інтэлектуал, які набраўся кніжнага розуму, бо гэта для яго «суть скровища вечныя жыцці», але ж «не себе единому есть на спасение, но инем многым послушающим его». Свой дар Кірыла прысвяціў не асабістаму ўзвышэнню, а людзям, кіруючыся разуменнем яго прызначэння. На гэта ён указаў у адным са сваіх твораў: «и видев Господь гордый его ум, возмет Свой от него талант». Нядзіўна, што юнак ідзе ў манастыр, дзе выбраў жыццём стоўпніка — адасобіўся ў вежы-слупе і засяродзіўся там на малітвенным служэнні Богу. Ён выбраў свой шлях, як вызначыў у адным з твораў, «в разум истинный прийти и иных научити». Кірыла пісаў казанні, словы, гімны, прытчы, каноны, вершы, малітвы «карысныя душы». Ягоныя творы ў шматлікіх спісах разыходзіліся па ўсёй Русі. Па ягоных малітвах звярталіся да Бога, кляліся перад ім і прасілі дапамогі даравання за грахі. Слава пра «кніжніка з Турава» ішла шырокім рэзонасам па Русі. Тураўцы разам са сваім князем прасілі кіеўскага мітрапаліта паставіць Кірылу тураўскім епіскапам. Мітрапаліт задаволіў іх жаданне.

Стаўшы тураўскім епіскапам, Кірыла «добра працаваў... дзеля Божай Царквы». Ён выступіў супраць ерасі нейкага Федоркі-ерэтыка. Пэўна, гэта выкрыццё арыянства ў «Слове на сабор 318 святых айцоў». Філасофскім роздумам напоўнена «Прытча пра душу і цела». Гэта своеасаблівы трактат аб творчасці, адказнасці творцы за свае слова і талент, што павінны служыць Богу і людзям. Служэнне Кірылы выразна праявілася ў ягоных малітвах (да нас дайшло больш за 30).

Малітвы — вяршыня творчасці Кірылы Тураўскага. Сапраўдныя шэдэўры сакральнай літаратуры і разам са «Словам аб палку Ігаравым» вяршыня старажытнарускай літаратуры. Вось які трывалы падмурак заклаў святы Кірыла для нашага прыгожага пісьменства. «І цяпер малітвы яго могуць лічыцца найлепшымі з малітоўных твораў, што існуюць у царкоўным ужытку», — гэтае прызнанне, зробленае ў 1880 годзе епіскапам Мінскім і Тураўскім Яўгеніем, яшчэ раз пацвярджае факт прызнання за Кірылам Тураўскім такога высокага чыну, як «настаўнічы наш», «другі Златавуст, што ярчэй за ўсіх празяў на Русі!», «свяціцелю, бо найсвяцейшым вучэннем сваім асвяціў землі Рускія!», «сонца, што асвятляе розумам Божым азмрочаных і цёмных!» Паміж гэтымі прызнаннямі ляжаць стагоддзі, але сутнасць іх аднолькавая.

Вельмі красамоўна, што цытаваныя ніжэй словы ўзяты з «Памяці», напісанай у часы татара-мангольскага ярма, калі, здаецца, чорная ноч назаўсёды апусцілася на Русь і малітвы Кірылы Тураўскага зрабіліся духоўнай падтрымкай вернікам. І веруючы ў сілу ягонага слова, аўтар «Памяці» просіць святога маліца Бога, «каб той пазбавіў нас бедаў і гора ад паганых бязбожных агаран, якія катуюць нас, і каб атрымалі мы міласць Яго і дараванне грахоў тваімі малітвамі, і асалоду добрасцяў вечных у наступным жыцці!»

Да творчай спадчыны Кірылы Тураўскага звярталіся і пазней. У 1569 годзе друкары Пётр Мсціславец і Іван Фёдару ў Заблудаве надрукавалі ў «Евангеллі вучыцельным» ягонае «Слова на Ушэсце», а ў 1596 годзе ў Вільні братчыкі Віленскага брацтва Сашэсця Святога Духа выдаюць «Малітвы паўсудзёння». Малітвы Кірылы Тураўскага па задуме выдаўцоў павінны былі падтрымаць праваслаўных вернікаў у цяжкі для іх час — увядзення Брэсцкай царкоўнай уніі на беларускіх і ўкраінскіх землях.

Быў ён паміж Богам і людзьмі пасрэднікам. Людзям нёс Боскае слова, навучаючы іх праведнасці, а да Бога прамаўляў высокай мовай чалавечай любові. Ён пісаў малітвы, каб людзі самі размаўлялі з Богам! І верылі праваслаўныя хрысціяне, што на нябёсах перад абліччам Бога святы Кірыла служыць ім: «Ты — нашыя анельскія вусны на небе!»

ПАМІТЭ
ДІТЧЫНЫ

